

Populisme a Itàlia

Gairebé tres mesos després de la celebració de les eleccions, el populisme ha arribat al Govern d'Itàlia amb la coalició entre el Moviment 5 Estrelles (M5S) i la Lliga Nord (LN). L'M5S, un partit populista d'esquenes, va aconseguir una amplíssima victòria al sud del país; l'LN, un partit populista de dretes, va guanyar a les regions més riques del nord. Es tracta de dos partits que, més enllà de ser, cadascun a la seva manera, antisistema, tenen poc en comú.

La seva victòria respon, segurament, a la frustració generada pels resultats produïts pel «sistema». I la veritat és que han estat força desastrosos: el PIB per habitant a Itàlia se situa el 2018 en el mateix nivell que el 1999 i el deute públic supera el 130% del PIB, malgrat que, durant 20 anys (llevat, només, del 2009), s'han registrat superàvits fiscals primaris (que exclouen els pagaments per interessos). Cap altre país europeu ha tingut una trajectòria comparable de superàvits.

Des de fa molt de temps, Itàlia ha entrat en una espiral de creixement econòmic baix i de deute públic alt, de la qual no ha aconseguit escapar. Itàlia ja va ingressar a la zona de l'euro amb un nivell de deute superior al 110% del PIB. De llavors ençà, un creixement econòmic mitjà al voltant del 0,5% anual en termes reals ha estat insuficient per reduir la llosa del deute. El problema fonamental de l'economia és la seva incapacitat per créixer, i la causa principal d'això és l'absència de reformes. Itàlia és una economia que rema contra la burocràcia, contra la lentitud del sistema judicial, contra la mala qualitat del sistema educatiu i contra les rigideses del mercat de treball.

Alguns pensaven que l'ingrés a la zona de l'euro ajudaria a promoure les reformes necessàries per millorar la productivitat, però no ha estat així. A més a més, l'euro ha impossibilitat l'ús de les devaluacions de la moneda que havien ajudat a compensar les pèrdues de competitivitat del país. Els resultats il·lustren clarament que la incapacitat de dur a terme les reformes té un cost més alt dins la moneda única.

I ara què? El nou Govern ha promès lluitar contra la corrupció, però, al marge d'aquesta mesura, no arriba amb una agenda de reformes estructurals per promoure el creixement econòmic. Al contrari, les seves prioritats inclouen una sèrie de mesures, com la introducció d'una renda mínima garantida o la reducció de l'impost sobre la renda, amb un cost fiscal que pot posar en seriosos dubtes la sostenibilitat del deute públic italià. A això se suma la incertesa sobre el grau de compromís del Govern amb el projecte europeu i amb la moneda única.

Evitar una pèrdua de confiança dels inversors, que tornaria a disparar la prima de risc i podria tancar els mercats de finançament per al sobirà italià, requerirà que la coalició no intenti aplicar un programa de màxims i que, en canvi, matisi les promeses. Això pot succeir d'entrada o davant una eventual pujada de la prima de risc. En qualsevol cas, seria arriscat que el Govern decidís explorar els límits fins als quals pot arribar.

Hi ha diverses raons per pensar que el Govern evitarà implementar polítiques que puguin desencadenar una crisi del deute. En primer lloc, per pròpia supervivència, atès el dany que provocaria a l'economia italiana i als tenidors del deute, en la seva majoria italians. En segon lloc, perquè compta amb una majoria molt ajustada al Senat, que pot ser insuficient per aprovar segons què. En tercer lloc, perquè el president de la República pot vetar un pressupost que incompleixi de forma flagrant el mandat constitucional de garantir la sostenibilitat del deute. I, en quart lloc, i més important, perquè la majoria dels italians desitgen quedar-se a la zona de l'euro.

Enric Fernández
Economista en cap
31 de maig de 2018